

A tulajdonhoz való jog sérelme – Egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. Cikk

1. Az Egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. Cikke értelmében: *Minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tisztelgetben tartásához. Senkit sem lehet tulajdonától megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből és a törvényben meghatározott feltételek, valamint a nemzetközi jog általános elvei szerint történik. Az előző bekezdésben foglaltak nem korlátozzák az államok jogát olyan törvények alkalmazásában, melyeket szükségesnek ítélnék ahhoz, hogy a javaknak a köz érdekében történő használatát szabályozhassák, illetőleg az adók, más közterhek vagy bírságok megfizetését biztosítsák.*

2. A fentiek értelmében az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikke garantálja a tulajdonhoz való jogot. A *Marckx kontra Belgium* ügyben (1979, 63–64. §) az Európai Emberi Jogi Bíróság először állapította meg, hogy: „... Azáltal, hogy elismeri, hogy mindenkinek joga van tulajdonának békés élvezetéhez, az 1. Cikk lényegében garantálja a tulajdonhoz való jogot. (...) A „tulajdon” lehet akár „meglévő vagyon”, akár olyan eszköz, beleértve a követeléseket is, amelyekkel kapcsolatban a kérelmező azt állíthatja, hogy legalább „jogos várakozása” van arra, hogy ténylegesen élvezhesse a tulajdonjogot (*Pressos Compania Naviera S.A. és társai kontra Belgium*, 1995, § 31; *J.A. Pye (Oxford) Ltd és J.A. Pye (Oxford) Land Ltd kontra Egyesült Királyság* [GC], 2007, § 61).

Jogos várakozás (*Legitimate expectation*)

3. Bizonyos körülmények között a vagyontárgy megszerzésére irányuló "jogos váromány" (*legitimate expectation*) is élvezheti az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkének védelmét (*Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, no. 17849/91, § 31).

4. Ahhoz, hogy egy "elvárás" "jogos" legyen, a pusztán reménynél konkrétabb jellegűnek kell lennie és jogszabályon vagy jogi aktuson – például bírósági határozaton – kell alapulnia, amely a tulajdonjogot érinti. (*Kopeccký kontra Szlovákia* [GC], 49-50. §; *Centro Europa 7 S.R.L. és di Stefano kontra Olaszország*, 49-50. §). [GC], 173. §; *Nagy Béláné kontra Magyarország* [GC], 75. §).

5. Az EJEB 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. Cikkének értelmezése kapcsán többször lefektette, hogy a tulajdonhoz való jog nem jogosít fel a tulajdon megszerzésére (*Denisov v. Ukraine* [GC], no. 76639/11, § 137; *Stummer v. Austria* [GC], no. 37452/02, § 82). Ugyanakkor bizonyos körülmények fennállása esetén *jogos váromány* keletkezik (*Pressos Compania Naviera S.A. and Others*, § 31). A jogos várománynak többnek kell lennie pusztán reménynél, jogszabályi előírásról vagy jogi aktusról kell alapulnia (*Centro Europa 7 S.R.L. és Di Stefano v. Italy* [GC], no. 38433/09, § 173). Jogos várománynak minősülhet az a nemzeti jog alapján fennálló anyagi érdek, ami bizonyos körülmények fennállása esetén visszavonható.

6. A *Radomilja és Mások v. Horvátország* (no. 37685/10; 22768/12, 2018. március 20.) ügyben a Bíróság hivatkozott továbbá olyan követelésekre is, amelyek tekintetében a kérelmező érvelhet azzal, hogy legalább „jogos várakozással” rendelkezik arra nézve, hogy azok megvalósulnak, vagyis, hogy ténylegesen élvezni fog valamely tulajdonjogot (lásd többek között *Kopeccký v. Szlovákia*, fent hivatkozva, 35. §). Ugyanakkor a jogos várakozás nem rendelkezik önálló létezéssel; annak olyan vagyoni érdekhez kell kapcsolódnia, amely a nemzeti jogban kellően megalapozott jogi alappal rendelkezik (lásd *Kopeccký*, 45–53. §§).

7. Azt is előírta a Bíróság gyakorlata, hogy amikor a nemzeti jog és ítélkezési gyakorlat nem biztosít jogot egy meghatározott és változatlan összeg kifizetésére mint ésszerű hozamra vagy befektetési megtérülésre, az új szabályozás hatálybalépésétől kezdődően igénybe vehető támogatások nem rendelkeznek a nemzeti jogban olyan kellően megalapozott joggal, amely alapján az Egyezmény 1.

kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke értelmében „tulajdonnak” minősülhetnének (*Energyworks Cartagena S.L. v. Spanyolország*, 2024, 46–48. §§).

8. E körben a Bíróság gyakorlata jelentőséget tulajdonít a Részes Állam és az állam képviselői hivatalos nyilatkozatainak, azonban ahogyan a *Bata v. Cseh Köztársaság* ügyben megállapításra került: az a pusztán tény, hogy a Kormány egyes tagjai a kérelmező számára kedvező politikai nyilatkozatokat tettek, önmagában nem elegendő a megállapítások megdöntéséhez, mivel a kérelmező nem bizonyította, hogy e nyilatkozatok a Kormány hivatalos álláspontját képviselték volna, illetve hogy azok az Államra nézve jogilag kötelező erejűek lettek volna.

9. Az energia szektort érintő ügyben állapította meg a Bíróság, hogy a már fennálló támogatási jogosultságok gazdasági értékkel bírnak, ezért az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke alá tartoznak [*Salento Energy S.r.l. and Nuovo Sole S.r.l. v. Olaszország*]. Szintén a megújuló energia szabályozása kapcsán fogadta el a Bíróság a vagyoni érdek és jogos várakozás (*legitimate expectation*) fennállását [*Energyworks Cartagena S.L. v. Spanyolország*].

10. A szerződéses jogviszony jogos várakozást keletkeztető hatása kapcsán *Stretch v. Egyesült Királyság*, (no. 44277/98., 2003. június 24., § 43) ügyben mondta ki a Bíróság, hogy „Jóllehet igaz, hogy az angol jog alapján az opció az *ultra vires* doktrína alkalmazása folytán érvénytelenné vált, a Bíróság megállapítja, hogy a kérelmező a Dorchesterrel kötött megállapodást azon az alapon kötötte meg, hogy lehetősége lesz a bérleti jogviszony időtartamának meghosszabbítására. Egyik fél sem volt tudatában annak, hogy bármilyen jogi akadály állna fenn annak, hogy e kikötés a kérelmező szerződéskötéshez adott ellenszolgáltatásának részét képezze.” A Bíróság tehát egy utóbb semmisnek bizonyult szerződés esetén is megállapította a Kérelmező jogos várakozását.

11. Ahhoz, hogy az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkével összeegyeztethetőnek minősüljön, a beavatkozásnak a következő garanciákat kell teljesítenie: tiszteletben kell tartania a jogszerűség elvét (*lawfulness*), és törvényes célt (*legitimate aim*) kell szolgálnia olyan eszközökkel, amelyek ésszerűen arányosak a megvalósítani kívánt céllal (*proportionality*; ld. pl. *Beyeler kontra Olaszország* [GC], 2000, §§ 108–114).

12. Az Egyezménybe ütközés vizsgálata során a következő kérdésekre kell választ keresni: *a)* Beavatkozás történt-e a kérelmező tulajdonának békés élvezetéhez való jogába? *b)* Ha igen, a beavatkozás a tulajdontól való megfosztásnak minősül-e? *c)* Ha nem, a szóban forgó tulajdon használatának megszorításáról (*control of use*) volt-e szó? Végül, *d)* ha a kérelmező jogait érintő intézkedések sem a tulajdontól való megfosztásnak, sem pedig a használat megszorításának nem minősíthetők, a Bíróság az ügy tényállását a tulajdon békés élvezetének tiszteletben tartására vonatkozó, általános elv (*general principle*) fényében értelmezheti-e?

Beavatkozás (*interference*)

13. A Bíróság az *N.K.M v. Magyarország* ügyben úgy vélte, hogy egy jogalkotói beavatkozás, amely elvon egy jogos várományt, az egyezményes tulajdonjoga történő „beavatkozásnak” minősül. A tulajdonjog korlátozásának körében fontos leszögezni, hogy annak „jogszerűsége” azt jelenti, hogy olyan feltételeknek van alávetve, melyet jogszabály ír elő. A formális jogszabályi meghatározottság nem elég, a szabályozásnak meg kell felelnie a jogállamiság elvének is, amely egyébként az összes egyezményes jogot áthatja. Ennek körében a *N.K.M v. Magyarország* ügyben a Bíróság részletesen kifejtette, hogy így egy adott jogszabálynak megfelelően hozzáférhetőnek, pontosnak és előreláthatónak

kell lennie. A jogszabály léte tehát önmagában nem elegendő, hanem szükségesek olyan minőségi követelmények a jogkorlátozó jogszabályokkal szemben, amelyek biztosítékot nyújtanak az önkényesség ellen.

14. Az esetek túlnyomó többségében, ha a Bíróság megállapítja, hogy a beavatkozás nem felelt meg a törvényben előírt feltételeknek, vagy nem a közérdek vagy egy jogos cél elérése érdekében történt, már pusztán ezen okból is megállapítja az Egyezmény megsértését, és nem tartja szükségesnek a kifogásolt intézkedések arányosságának elemzését (*Simonyan kontra Örményország*, 2016, §§ 25–26; *Vijatović kontra Horvátország*, 2016, § 58; *Gubiyev kontra Oroszország*, 2011, § 83; *Dimitrovi kontra Bulgária*, 2015, §§ 52–56; valamint *Bock és Palade kontra Románia*, 2007, §§ 58–65; *Kasilov kontra Oroszország*, 2021, § 52).

15. A kisajátításnál kevésbé beavatkozó intézkedéseket a Bíróság „a tulajdon használata szabályozásaként” minősítheti. Bizonyos esetekben vékony határvonalat kell húzni a tulajdon-használat megszorításának, kontrollálásának minősülő intézkedések és a tulajdonelvonásnak minősülő intézkedések között. Ugyanez vonatkozik a tulajdonhasználat megszorítása és a Bíróság által a tulajdon békés élvezetének első általános elve alapján vizsgált intézkedések közötti megkülönböztetésre is. Általánosságban elmondható, hogy minél kevésbé beavatkozó jellegű az intézkedés, annál inkább az első általános elv alapján történő elemzésre ad okot.

16.

17. Bizonyos esetekben a Bíróság gyakorlatában nehezebb egy intézkedést vagy intézkedéssorozatot a tulajdontól való megfosztásként vagy a használat korlátozásaként minősíteni, lényegében azért, mert az nem könnyen sorolható be a meglévő ítélkezési gyakorlatban minősített intézkedések közé, vagy mert az intézkedéssorozat a hazai jog különböző ágaihoz tartozó, egymástól eltérő határozatokból áll. Ilyen esetekben a Bíróság az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkének első mondatában foglalt általános elv alapján elemzi az ügy körülményeit.

18. Az a nehézség, hogy az intézkedéseket a használat megszorításaként vagy az általános elv hatálya alá tartozóként minősítsék, abban is megnyilvánul, hogy egyes esetekben a Bíróság nem jelzi kifejezetten, hogy az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkének mely része volt alkalmazandó az adott ügyben (*Papamichalopoulos kontra Görögország*, 1993, 46. §) vagy kifejezetten nyitva hagyja a kérdést (*Lavrechov kontra Cseh Köztársaság*, 2013, 43. §; *Denisova és Moiseyeva kontra Oroszország*, 2010, 55. §; *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. kontra Bulgária*, 2015, 39–40. §).

19. Mindenesetre a Bíróság gyakorlatából kitűnően ugyanazokat az átfogó értékelési kritériumokat alkalmazza, függetlenül a beavatkozás besorolásától. Minden esetben *a)* a beavatkozásnak a közérdeket kell szolgálnia, *b)* meg kell felelnie a törvényben előírt feltételeknek, és *c)* ki kell állnia a méltányos egyensúly tesztjét.

20. Az első szabály általános jellegű. Ha a tulajdonjogba való beavatkozás nem sorolható be a második vagy a harmadik esetkör alá, akkor az első szabály alkalmazandó (az úgynevezett „mindenre kiterjedő” szabály).

21. Rögzíti továbbá az ítélet, hogy bizonyos körülmények között az olyan jogszabályok visszamenőleges alkalmazása, amelyek hatására valakit megfosztanak egy korábban már meglévő, „tulajdonának” részét képező „vagyonárgyótól”, olyan beavatkozást jelenthet, amely felboríthatja az

általános érdek követelményei és a vagyon békés élvezetéhez való jog védelme között fenntartandó méltányos egyensúlyt (uo., § 82).

Jogszerűség (*lawfulness*)

22. Az 1. jegyzőkönyv 1. cikkében védett jogokba való bármely beavatkozásnak meg kell felelnie a jogszerűségi követelménynek (*Bélané Nagy kontra Magyarország* [GC], 2016, 112. §). A „törvényben előírt feltételek mellett” kifejezést, amely a „javak” békés élvezetéhez való jog bármely és minden beavatkozására vonatkozik, ugyanúgy kell értelmezni, mint a 8. Cikkben szereplő „a törvénynek megfelelően” kifejezést az e rendelkezés által védett jogokba való beavatkozás tekintetében, vagy a „törvényben előírt” kifejezést az Egyezmény 9., 10. és 11. Cikke által védett jogokba való beavatkozások tekintetében.

23. A jogszerűség elve az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkének első és legfontosabb követelménye. Az első bekezdés második mondata „a törvényben előírt feltételek mellett” engedélyezi a „javak” megvonását, a második bekezdés pedig elismeri, hogy az államoknak joguk van a „törvények” végrehajtásával ellenőrizni a tulajdon felhasználását.

24. Ezenkívül a jogállamiság, a demokratikus társadalom egyik alapvető elve, az Egyezmény valamennyi cikkében benne rejlik (*Lekić kontra Szlovénia*, 2018, § 94; *Iatridis kontra Görögország* [GC], 1999, § 58; *Görögország volt királya és társai kontra Görögország* [GC], 2000, § 79; *Broniowski kontra Lengyelország* [GC], 2004, § 147; *Kurban kontra Törökország*, 2020, § 76).

25. Ezzel kapcsolatban ki kell emelni, hogy amikor a „jogról” beszél, az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikke, akkor ugyanarra a fogalomra utal, mint amelyre az Egyezmény máshol hivatkozik e kifejezés használatakor, egy olyan fogalomra, amely magában foglalja a törvényeket és az ítélkezési gyakorlatot is (*Špaček, s.r.o. kontra Cseh Köztársaság*, 1999, 54. §; *Bežanić és Baškarad kontra Horvátország*, 2022, § 62)

26. A jogszerűség elve azt is feltételezi, hogy a belső jog alkalmazandó rendelkezései megfelelően hozzáférhetőek (*accessible*), pontosak és alkalmazásukban előre láthatók (*foreseeable*) legyenek (*Lekić kontra Szlovénia*, 2018, 95. §; *Beyeler kontra Olaszország* [GC], 2000, § 109)

27. Az előreláthatóság követelménye gyakran összefonódik az önkényesség kizárásának és az eljárási biztosítékok megtartásának követelményeivel. Így egy jogi norma akkor tekinthető „előre láthatónak”, ha bizonyos mértékű védelmet nyújt a hatóságok önkényes beavatkozásaival szemben. A tulajdon békés élvezetének bármilyen korlátozását ezért olyan eljárási garanciáknak kell kísérsniük, amelyek az érintett személynek vagy szervezetnek ésszerű lehetőséget biztosítanak arra, hogy ügyüket a felelős hatóságok elé terjesszék annak érdekében, hogy hatékonyan kifogásolhassák a jogaikat sértő intézkedéseket. Ennek megállapításakor, hogy ez a feltétel teljesült-e, átfogó képet kell alkotni az alkalmazandó bírósági és közigazgatási eljárásokról (*Lekić kontra Szlovénia* [GC], 2018, § 95; *Jokela kontra Finnország*, 2002, § 45; *Capital Bank AD kontra Bulgária*, 2005, § 134; és *Stolyarova kontra Oroszország*, 2015, § 43; *Project-Trade d.o.o. kontra Horvátország*, 2020, § 82; *Dănoiu és társai kontra Románia*, 2022, §§ 69–72; *Çatak és társai kontra Törökország*, 2024, §§ 122–125).

28. Bizonyos körülmények között az olyan jogszabályok visszamenőleges alkalmazása, amelynek hatása, hogy valakit megfoszt korábban már meglévő, „javaitól”, olyan beavatkozást jelenthet, amely felboríthatja a közérdek és a tulajdon békés élvezetéhez való jog védelme közötti méltányos egyensúlyt (*Maurice kontra Franciaország* [GC], 2005, 90. és 93. §). *A contrario* nem állapítottak meg visszamenőlegességet abban az ügyben, amelyben a villamosenergia-társaságok díjazási rendszerére

vonatkozó új jogi keret olyan konkrét biztosítékokat tartalmazott, amelyek megakadályozták a jogszabály elfogadása előtt kapott támogatások visszatérítését (Energyworks Cartagena S.L. kontra Spanyolország (határozat), 2024, § 44).

29. Mindazonáltal a jogi aktusokon alapuló jogos várományokkal kapcsolatban az EJEB leszögezte, hogy a panaszosok rovására visszamenőleges hatállyal azokat nem lehet érvényteleníteni (*Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland*, no. 12742/87, § 51)

Legitim cél (*legitimate aim*)

30. A tulajdonjogi teszt következő eleme szerint a tulajdonjogba való beavatkozás közérdeken kell alapuljon. Az államoknak különösen nagy a mérlegelési szabadsága gazdasági-szociális kérdésekben, így a Bíróság csak akkor állapítja meg a közérdek hiányát, ha az nyilvánvalóan nélkülöz minden racionális alapot (*James and Others v. the United Kingdom*, § 46). Ez különösen így van a következő szabályozási területek esetén: politikai vagy gazdasági rezsimváltás, közpénzek védelme érdekében hozott intézkedések, pénzeszközök re-allokálása, gazdasági válság elleni küzdelem során hozott megszorító intézkedések.

31. A Részes Állam vagy annak hatóságai által a „tulajdon” békés élvezetébe való bármilyen beavatkozás csak akkor indokolt, ha az jogos közérdeket (vagy általános érdeket) szolgál (Béláné Nagy kontra Magyarország [GC], 2016, 113. §; Lekić kontra Szlovénia [GC], 2018, 105. §).

32. A Bíróság megállapította, hogy többek között az energiaszektor szabályozása tartozhat a közérdekű cél fogalma alá.

33. A *Salento Energy S.R.L. és Nuovo Sole S.R.L. kontra Olaszország* ügyben (nos. 20445/15 59246/17, 9 January 2024) a Bíróság a következőket rögzítette. A jelen ügyben a betáplálási tarifák csökkentése az energiaágazat átfogó felülvizsgálatának része volt, amelynek célja a megújuló energia termelőinek folyamatos támogatása, valamint a megújuló energiaforrásokból származó villamos energia felhasználói számára felmerülő költségek csökkentése volt. A 91/2014 sz. törvényerejű rendelet 23. §-a szerint a jogalkotói beavatkozás célja a költségek megújuló energia felhasználói közötti kiegyensúlyozott elosztása volt, minimalizálva a végfelhasználókra háruló költségeket. Ezt szükségesnek ítélték a betáplálási tarifák által a végfelhasználókra nehezedő növekvő gazdasági terhek, valamint az ágazatban bekövetkezett technológiai fejlődés eredményeként bekövetkezett termelési költségek csökkenése miatt.

34. A Bíróság továbbá megjegyezte, hogy az EUB 2021. április 15-i ítéletében arra a következtetésre jutott, hogy az alkalmazandó uniós jogot úgy kell értelmezni, hogy az nem zárja ki az olyan nemzeti jogszabályokat, amelyek a napenergia-berendezések által termelt energia után járó ösztönzők kifizetésének csökkentését vagy késleltetését írják elő.

35. A Bíróság e körben felelevenítette azt is, hogy a belföldi hatóságok széles mérlegelési jogkörrel (*margin of appreciation*) rendelkeznek a szociális és gazdasági politikák végrehajtása során (lásd *Lekić kontra Szlovénia* [GC], 36480/07 sz., 105. §, 2018. december 11., valamint *Béláné Nagy kontra Magyarország* [GC], 53080/13 sz., 113. §, 2016. december 13.), ideértve az olyan területeket is, mint az energetikai szektor szabályozása. Értékelésében a Bíróságnak szem előtt kell tartania azt a széles mérlegelési jogkört is, amely az „ösztönzők” – és így az állam által biztosított előnyök vagy kiváltságos jogok – csökkentésével kapcsolatos ügyekben alkalmazandó (lásd: *Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. és társai kontra Olaszország*, 48357/07. sz. és 3 további ügy, 105. §, 2014. június 24.). A fentiekre tekintettel a Bíróság meggyőződött

arról, hogy a szóban forgó beavatkozás „közérdekű” volt (*was in the public interest*), és hogy a meglévő szerződésekbe való beavatkozást igazoló különleges okok fennálltak.

36. A Bíróság gyakorlata értelmében a Részes Államok nagy mérlegelési szabadságot élveznek a szociális és gazdasági politikák végrehajtása során, és a Bíróság tiszteletben tartja a törvényhozó azon megítélését, hogy mi minősül „közérdeknek”, kivéve, ha ez a megítélés nyilvánvalóan minden ésszerű alapot nélkülöz (*Béláné Nagy kontra Magyarország* [GC], 2016, § 113). Továbbá a „közérdek” fogalma szükségszerűen tág (*Vistiņš és Perepjolkins kontra Lettország* [GC], 2012, § 106; *R.Sz. kontra Magyarország*, 2013, § 44; *Grudić kontra Szerbia*, 2012, § 75).

Arányosság (proportionality)

37. A Könyv-Tár Kft. és Suli-Könyv Kft. v. Magyarország ügyben (Apps. no. 27047/13. és 27058/13., 2018. október 16.) a Bíróság a legitim cél kapcsán felmerült aggályok ellenére mondta helyezkedett arra az álláspontra, hogy „a Bíróságnak nem szükséges eldöntenie, hogy a kifogásolt reform végrehajtása jogszerű célt szolgált-e. Még feltételezve is, hogy e reform célja a közpénzek hatékonyabb felhasználásának biztosítása volt, a Bíróság nincs meggyőződve arról, hogy e cél a végfelhasználók (azaz a szülők vagy a tanulók) érdekeinek védelmét szolgálta volna [...] Mindenesetre, feltételezve az említett intézkedések által követett jogszerű cél fennállását, meg kell vizsgálni, hogy az ügy körülményei feltárik-e a kérelmező társaságoknak az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. Cikke szerinti jogainak sérelmét az arányosság szempontjából.”

38. Emlékeztetett ezen ügyben a Bíróság arra is, hogy a demokratikus társadalomban érvényesülő jogállamiság követelményéből fakadóan kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy az állam védelmi intézkedéseket alakítson ki az önkényességgel szemben (*Centro Europa 7 S.r.l. és Di Stefano kontra Olaszország* [GC], 38433/09. sz. kérelem, 156. §, EJEB 2012). Ezen túlmenően, noha az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. Cikkének második bekezdése nem tartalmaz kifejezett eljárási követelményeket, azt a Bíróság úgy értelmezte, hogy az intézkedés által érintett személyek számára ésszerű lehetőséget kell biztosítani arra, hogy ügyüket az illetékes hatóságok elé terjeszthessék az intézkedések hatékony megtámadása érdekében (lásd: *Microintelect OOD kontra Bulgária*, 34129/03. sz. kérelem, 44 §, 2014. március 4.).”

39. Ugyan itt mutatott rá a Bíróság arra is, hogy az alkalmazandó jogszabályok szerinti kártalanítási feltételek jelentőséggel bírhatnak annak megítélése során, hogy a kifogásolt intézkedés tiszteletben tartja-e a megkövetelt méltányos egyensúlyt, és különösen, hogy az nem ró-e a kérelmezőkre egyéni és aránytalan terhet [*Pressos Compania Naviera S.A. és társai kontra Belgium*, 1995. november 20., 38. §, Series A no. 332].”

40. Az arányosság körében az Egyezmény kifejezetten nem ír elő eljárási követelményeket a tulajdonhoz való jog korlátozása kapcsán. Ugyanakkor vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze, hogy a Kérelmező mennyire volt védve az önkényességtől. Ezen túlmenően a Bíróság az arányosság körében *Könyv-tár Kft. és mások v. Magyarország ügyben* figyelembe vette az átmeneti szabályok meglétét, az állam által biztosított védelmet az önkényességgel szemben, továbbá a kompenzációs rezsimet.

Környezetvédelem, klímavédelem

41. A Bíróság újabb gyakorlatában a klímavédelem közvetlenül is megjelent [*Verein Klimaseniorinnen Schweiz és Mások kontra Svájc* [GC], 53600/20. sz. kérelem]. A Bíróság már korábban is esetenként utalt „az érintett személyek azon jogára, hogy biztonságos és egészséges környezetben éljenek”, e

megfogalmazás azonban a Bíróság gyakorlatában nem értelmezhető anélkül, hogy különbséget tennénk egyrészt az Egyezmény által védett jogok, másrészt pedig a környezetvédelmi szempontoknak a jogszerű célok értékelése és a jogok, illetve érdekek mérlegelése során tulajdonított súlya között az Egyezmény alkalmazásának összefüggésében.

42. A Bíróság elismerte, hogy nehéz elhatárolni a jogkérdéseket a szakpolitikai kérdésektől és a politikai döntésektől, és ebből következően szem előtt tartja az Egyezmény alapvetően szubszidiárius szerepét is, különösen a környezetpolitikai döntéshozatalhoz kapcsolódó kérdések összetettségére tekintettel (*Dubetska és Mások kontra Ukrajna*, 30499/03. sz. kérelem, 142. §, 2011. február 10.).

43. Kiemelte azonban, hogy mindez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy amennyiben a Bíróság elé terjesztett panaszok olyan állami politikára vonatkoznak, amely egy személy vagy személyek csoportja Egyezményben biztosított jogait érinti, az adott tárgykör többé nem pusztán politikai vagy szakpolitikai kérdés, hanem egyúttal olyan jogkérdés is, amely kihat az Egyezmény értelmezésére és alkalmazására. Ilyen esetekben a Bíróság megőrzi hatáskörét, jóllehet jelentős mérlegelési mozgásteret biztosít a hazai döntéshozó számára. Ennek megfelelően a nemzeti hatóságok mérlegelési mozgástere nem korlátlan, és az együtt jár a Bíróság egyezményes jogok felett őrködő szerepével, így meg kell győződnie arról, hogy a kifogásolt nemzeti intézkedések által kiváltott hatások összeegyeztethetők az Egyezménnyel. (*Verein Klimaseniorinnen Schweiz és Mások kontra Svájc* [GC])

44. A Bíróság a *Verein Klimaseniorinnen Schweiz és Mások kontra Svájc* [GC] ügyben a karbonsemlegességet elérendő célként explicit módon is megjelölte és előírta, hogy e körben annak érdekében, hogy az intézkedések hatékonyak legyenek, a közhatalmi szervek kötelesek kellő időben, megfelelő és következetes módon eljárni (*Georgel és Georgeta Stoicescu kontra Románia*, 9718/03. sz. kérelem, 59. §, 2011. július 26.). A Bíróság kimondta azt is, hogy az ilyen intézkedéseket mindenekelőtt nemzeti szinten kötelező erejű szabályozási keretbe kell foglalni, amelyet megfelelő végrehajtásnak kell követnie. A releváns célkitűzéseknek és határidőknek a belső szabályozási keret szerves részét kell képezniük, általános és ágazati kibocsátáscsökkentő intézkedések alapjául szolgálva.

45. A Bíróság *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd kontra Írország* ügyben vizsgálta az Európai Unió kötelezettségeit és a közösségi jogból eredő intézkedések hatását a részes államok eljárására. A Bíróság elutasította a Kormány azon érvelését, miszerint vélelmezni kellett volna, hogy Írország az Egyezménnyel összhangban járt el, mivel a sérelmezett beavatkozás az uniós jogi kötelezettségek teljesítéséből eredt. A Kormány a Bosphorus-ügyben kialakított, az „egyenértékű védelemre” vonatkozó ítélkezési gyakorlatra hivatkozott (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi kontra Írország*), ezzel szemben azonban a Bíróság rámutatott arra, hogy az ilyen vélelem kizárólag abban az esetben alkalmazható, ha az érintett uniós tagállam nem rendelkezik mérlegelési mozgástérrel. Az adott ügyben azonban nem ez volt a helyzet: Írországnak uniós irányelveket kellett végrehajtania, nem pedig közvetlenül alkalmazandó uniós rendeletet, és az irányelvek mérlegelési lehetőséget biztosítanak a tagállamok számára a tekintetben, hogy miként érik el az előírt jogalkotási célt [*O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd kontra Írország* (44460/16. sz. kérelem)].

A fenti elvek alkalmazása

46. Kiindulásként rögzíteni szükséges, hogy a jelen kérelemben felvetett intézkedések Kérelmező tulajdonhoz való jogát érintik. A tényállásban előadottaknak megfelelően Kérelmező háztartási méretű kiserőművel (HMKE) rendelkezik, amelyet saját költségén a saját ingatlanában épített ki, és amely

berendezéssel megtermelt áram egyrészt Kérelmező áramfogyasztására fordítódik, a fennmaradó, fel nem használt mennyiség pedig visszatermelődik a Részes Állam által fenntartott villamosenergia hálózatba, így azt más végfelhasználók tudják majd megvásárolni a Részes Államtól. Kérelmező a lentebb kifejtettek szerint a határozatlan idejű szerződéssel és a kiépítéskor fennálló jogi rezsim szabályai szerint döntött úgy, hogy investál a fejlesztésbe és annak kétféle módon szedi hasznait: közvetlen felhasználással és az állam irányában történő, előre meghatározott és a beruházása megtérülésébe kalkulált “értékesítéssel” (szaldóelszámolás).

Jogos várakozás (*Legitimate expectation*) – az úgy az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. Cikkének hatókörébe esik

47. A napelem (HMKE) telepítésekor – többek között a környezetvédelmi szempontokra is figyelemmel – Kérelmező jelentős ráfordítást eszközölt, amelynek a megtérülésére az éves szaldóelszámolásnak a jogszabályban akkor biztosított rendszerére alapozva alappal számíthatott.

48. Kérelmező várakozása nem pusztán remény volt [*Gratzinger és Gratzingerova* [GC]], hanem jogszabály kógens rendelkezésén [*Kopecký kontra Szlovákia* [GC]] és az annak alapján határozatlan időre kötött szerződésen alapult [*Stretch v. Egyesült Királyság*], ezt pedig kísérő elemként erősítette meg a következetes és hivatalos kormányzati kommunikáció [*Bata v. Cseh Köztársaság*]. A jogszabályi rendelkezés, a szerződés és a kormányzati kommunikáció mind egy irányba mutat.

49. Kérelmező várakozásának alapja konkrétan a Vet. vhr. 5. §-án alapult, ami előírta, hogy a háztartási méretű kiserőmű üzemeltetőjével, mint felhasználóval jogviszonyban álló villamosenergia-kereskedő, illetve egyetemes szolgáltató elszámolási időszakonként a hálózatba összesen betáplált és vételezett villamos energia vonatkozásában a felek megállapodása szerint havi, féléves vagy éves szaldó elszámolást alkalmaz.

50. A jogszabály tehát a felek szerződési szabadsága körébe utalta a pontos elszámolás módját és időtartamát is, emellett pedig jogszabályi szinten került rögzítésre a szaldó elszámolás lehetősége. A jogszabályi rendelkezés alapján Kérelmező határozatlan időre szóló szerződést kötött, szaldó elszámolást kikötve. [*Stretch v. Egyesült Királyság*]

51. A Bíróság gyakorlata a megújuló (zöld) energia befektetést eddig nem ismerte el tulajdonként, azonban ahhoz kapcsolódóan több esetben is elfogadta a jogos várakozást. Ennek legfőbb szempontja a Bíróság gyakorlatában a már megszerzett és kellően konkretizált támogatási jogosultság, a fennálló szerződéses jogviszony, illetve a legitim várakozás bizonyossága volt. [*Salento Energy S.r.l. és Nuovo Sole S.r.l. v. Olaszország; Energieworks Cartagena S.L. v. Spanyolország*]

52. Jelen esetben a támogatási jogosultságnál konkrétabb Kérelmező jogos várakozása [*Energieworks Cartagena S.L. v. Spanyolország*], hiszen a napelem természeti tényként bizonyosan termel áramot az év minden időszakában (eltérő mennyiséget), az ebből a közösség részére, a közcélú hálózatba (Vet. vhr. 5. §) beszolgáltatott többlet megtérítése pedig a villamos energia hálózatok alapvető működéséhez tartozik. A termelt energia ellenértéke tehát bizonyosan bekövetkezik, az jogos várakozás Kérelmező részéről, a megtérítés módjától és mértékétől függetlenül is az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke alá hozza jelen kérelmet [*Kopecký kontra Szlovákia* [GC]].

53. E körben releváns az Európai Unió közösségi jogi szabályozása is. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/944 irányelve 15. cikk (4) bekezdésében kifejezetten kimondja: *azok a tagállamok, amelyek olyan meglévő rendszereket alkalmaznak, amelyek nem külön számolják el a hálózatba táplált és a hálózatból*

kivett villamos energiát, 2023. december 31-ét követően nem biztosíthatnak új jogokat e rendszerek keretében. Ugyanezen szakasz (5) bekezdése pedig megköveteli, hogy *a tagállamok biztosítják, hogy azok az aktív felhasználók, akik tulajdonosai egy energiátároló létesítménynek: b) ne essenek kettős díjazás – többek között hálózati díjak – alá a telephelyükön maradó tárolt villamos energia tekintetében vagy amikor rugalmassági szolgáltatásokat nyújtanak a rendszerüzemeltetők számára.*

54. Az irányelv értelmezése során figyelemmel kell lenni annak preambulumban foglaltakra is, így különösen a (45) bekezdésre, miszerint *ennek az irányelvnek azon rendelkezései, amelyek a helyi energiaközösségekre vonatkoznak, olyan jogokról és kötelezettségekről rendelkeznek, amelyek egyéb, már meglévő jogokból és kötelezettségekből vezethetők le, mint például a szerződés kötés szabadsága, az ellátóváltásra vonatkozó jog, az elosztórendszer-üzemeltető felelősségi köre, a hálózati díjakra vonatkozó szabályok és a kiegyenlítő szabályozási kötelezettség.*

55. A közösségi jog rendelkezései is megerősítik, hogy Kérelmező jogos várakozással bírt, mivel a jövőre vonatkozóan és a meglévő rendszerek alá tartozó felhasználók jogviszonyainak érintése nélkül írta elő az EU a szabályozások reformját. Kérelmező tehát mind a magyar jog, mind a fennálló határozatlan idejű szerződése, mind a közösségi jog rendelkezései alapján joggal bízhatott abban, hogy befektetése számára hasznot hoz.

56. Szintén a tulajdonhoz való jog alá helyezi jelen kérelmet, hogy Kérelmező saját ingatlanát, annak energia felhasználását is a megtermelt és szaldó elszámolással rendezett villamos energiára építette, így például az ingatlan fűtési rendszerét is villamos energiára építette ki. A HMKE szabályok gyökeres megváltoztatása így a kialakított épített környezetet, Kérelmező otthonát is jelentősen hátrányosan érinti. A tulajdonolt ingatlan békés élvezete, annak kiszámítható és tervezhető kialakítása az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkében foglalt tulajdonhoz való jog védelme alá tartozik, a békés használattal egyetemben.

57. A Vet. és a Vet. vhr. jogszabályi szinten rögzítette az éves szaldó elszámolást, véghatáridő nélkül. A jogszabályi rendelkezések szerint kötött Kérelmező szerződést az elosztói engedéllyel rendelkező szolgáltatóval, határozatlan időre. A szaldó elszámolás fenntartására tehát Kérelmező határozatlan idejű szerződéssel rendelkezett, amellet, hogy a jogszabály is lehetővé tette ezt számára véghatáridő nélkül. A Kormány hivatalos csatornán közölt kommunikációja is megerősítette, hogy a napelemek létesítése megbízható és kiszámítható, hosszútávú beruházás.

58. Összefoglalóan, Kérelmezőnek a telepítéskori jogszabályi környezet és a megkötött szerződése alapján jogos várakozása volt a szükségszerűen hosszútávú, ingatlanán eszközölt beruházása alapján a megtérülés. Kérelmező várakozása explicit jogszabályi rendelkezésen alapult, ezt erősítette a határozatlan időre kötött szerződés és a mindezekkel egybehangzó hivatalos kormányzati kommunikáció. Kérelmező várakozása tehát nem pusztán remény volt, hanem egészen konkrét, jogszabályi rendelkezéseken nyugvó szerződés képezte alapját.

Beavatkozás (*interference*) – Kérelmező tulajdonhoz való jogába beavatkozás történt

59. Ahogy arra már fentebb is utaltunk, Kérelmező a HMKE telepítésekor jelentős kiadást eszközölt, amelynek a meghatározott időn belüli megtérülésére az éves szaldóelszámolásnak a jogszabályban akkor biztosított kizárólagos rendszerére alapozva alappal számíthatott, tehát jogos várakozása állt fenn. A beruházás műszaki paramétereinek meghatározásakor külön tényezőként volt

értékelésbe vonva, hogy a szaldó elszámolással mennyi – jellemzően 15-20 év – időtartam alatt térül meg a befektetés.

60. A Vet. vhr.-nek a tényállásban előadottak szerinti, többszöri módosítása következtében ugyanakkor előbb a határozatlan idejű szaldóelszámolási lehetőséget szüntette meg a Résztes Állam, majd utóbb a Vhr. utolsó módosítása nyomán az ún. bruttó elszámolás életbeléptetésére került sor.

61. E körben szükséges értékelni azt, hogy ezen utóbbi jogszabály módosítások útján Kérelmező és a szolgáltató között határozatlan időre létrejött szerződés tartalmát változtatta meg a Résztes Állam. Releváns tény az is, hogy az elszámolási kötelezettséget, tehát Kérelmező anyagi ellenszolgáltatását a megtermelt és beszolgáltatót energiáért a jelenlegi szabályozás is fenntartotta, annak módját és mértékét azonban szükségtelen és aránytalan módon korlátozva. Az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikk *ratione materiae* körében azonban a mérték nem vizsgálendő, a megtérítési igény léte önmagában alkalmazandóvá teszi az egyezményes jog szabályait.

62. A beavatkozás körében szükséges rögzíteni, hogy jelen esetben nem a tulajdon teljes elvonásáról van szó, és – bár van arra bírósági gyakorlat, hogy áramszolgáltató gazdasági társaságok tekintetében a tulajdon használatának megszorítása (*control of use*) körébe esett a beavatkozás – jelen esetben nem is a másik speciálisabb esetkör merül fel. Kérelmező állítása szerint jelen ügyben a tulajdona békés élvezetébe történő állami beavatkozás esete áll fenn, amelyet az általános elvek szerint szükséges vizsgálni.

63. Itt hivatkozunk ugyanakkora arra is, hogy a Bíróság nincs kötve a Kérelmező által megjelölt esetkörhöz, vizsgálata során értékelheti és minősítheti eltérően a beavatkozást. Így míg a kisajátítás kapcsán teljesen egyértelmű, hogy jelen ügyben nem merül fel, úgy a használat kontrollálása tekintetében a Bíróságnak van mozgásteret, hogy ez alatt az eset alatt vizsgálódjon.

64. Ahogy azt a fentebb hivatkozott esetjog is alátámasztja, bármely besorolásra is kerüljön sor, a további vizsgálati elemek azonosak: így *a)* a beavatkozásnak a közérdeket kell szolgálnia, *b)* meg kell felelnie a törvényben előírt feltételeknek, és *c)* ki kell állnia a méltányos egyensúly tesztjét.

65. Emellett rá kell mutassunk, hogy a szaldóelszámolás megszüntetésével a korábbi jogszabályok által biztosított *jogos várományt* veszítette el a Kérelmező arra, hogy a tulajdonában levő HMKE segítségével megtermelt napenergia-többletből eredően nem kell a villamosenergiáért fizetnie. Ezen túlmenően a szerzett jogok védelme is sérült azáltal, hogy már fennálló (ráadásul eleve évtizedekre tervezett beruházás útján létrejövő) jogviszonyok tartalmát változtatta meg hátrányos módon a jogalkotó. A tulajdonhoz való jog sérelme mellett a hátrányos visszaható hatályú jogalkotás tilalma is sérült tehát, amelyet az alábbiakban fejtünk ki.

Jogszerűség (*lawfulness*) - a beavatkozás nélkülözi a jogszerű alapot

66. A Bíróság gyakorlata a jogszerűség körében kettős követelményt támaszt: a beavatkozásra a nemzeti jogban rendelkezésre kell állnia törvényes alapnak (1), amely törvényes alap meg kell feleljen az előreláthatóság követelményének, egyben az önkényesség kizártságának (2).

67. A törvényben előírt feltételek, amely a Bíróság gyakorlata értelmében alapot nyújthat a a tulajdon békés élvezetébe történő beavatkozásra jelen esetben a Vet. és a Vet. vhr. rendelkezései. Ezek formálisan megfelelő jogszabályi szinten és világos normatartalommal szabályozták és szabályozzák a HMKE tulajdonosokra vonatkozó előírásokat. A beavatkozás egyezmény-ellenességének oka a törvényes alap módosításának időbeli hatálya és a jogos várakozást elvonó tartalma miatt áll fenn.

68. A Résztes Állam jogszabálymódosítása valójában a visszamenőleges hatály tilalmába ütközik, ezáltal a jogállamiság alapelveit sérti, amely a Bíróság által megkövetelt olyan minimum, melynek elmaradása/megsértése esetén a nemzeti jog nélkülözi az egyezmény-konformitást. A visszaható hatályú jogalkotás kapcsán rámutatunk, hogy a korábbihoz képest egyértelműen hátrányosabb helyzetet eredményez Kérelmező terhére a jogszabály(módosítás). A tényekben rögzítettek és a csatolt veszteségkalkulátor kimutatásai szerint is a szaldó elszámolás mindenkor és minden esetben (még negatív értékkel, alultermelés és túlfogyasztás esetén is) jóval előnyösebb volt Kérelmező számára, mint a bevezetett, bruttó elszámolási módszer és egyebekben az ahhoz kapcsolt betermelési ár.

69. Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy amikor Kérelmező meghozta a tájékozott, mindenre kiterjedő és felelős döntését arról, hogy csatlakozik a napelemes rendszerhez és a felkínált és kialakított jogszabályi környezetnek megfelelően vesz részt a működtetésében, alappal azzal kalkulált, hogy a jogalkotó által megfogalmazott és kihirdetett kereteken belül, az ezekben rögzített kötelezettséget vállalva és jogosultságokat élvezve szerződik. A fokozottabb (értékét és időbeli ütemezését tekintve) anyagi terhet jelentő beruházást is ezen információk birtokában vállalta, hiszen a szabályozás figyelembe vételével, HMKE műszaki paramétereinek meghatározásával alappal bízhatott abban, hogy a megtérülési idő az eredetileg kalkulálttól nem fog jelentősen eltérni.

70. További releváns szempont, hogy a rendelkezés attól függetlenül, hogy a hatályba lépés konkrétan nem visszamenőlegesen történt, ám utólag, visszamenőlegesen változtatja meg a múltban létrejött jogviszony megítélését. Alapjaiban módosítja ugyanis a szolgáltató és az ügyfél (Kérelmező) közötti elszámolási rendszert, az addigi kölcsönös együttműködés elvét egy hierarchizált jogviszony hatja át, amelyben a HMKE tulajdonos már nem mint a környezetvédelemért és saját energiafogyasztásának racionalizálásért tevő, felelős, jövőbe tekintő, egyenrangú partner, hanem az állami energiatermelésbe bekényszerített és kizsákmányolt szenvedő alany.

71. A Bíróság gyakorlatára figyelemmel külön jelentőséggel bír, hogy a jogalkotás által előidézett, ex lege szerződészmódosítással szemben, amely a Kérelmező addigi szerződési feltételeit megváltoztatta, hatékony jogorvoslat nem állt rendelkezésre, ekként az állam azon pozitív tevéleges kötelezettségének sem tett eleget, hogy a beavatkozás/korlátozás ellen az érintett észszerű lehetőséget kapjon a hatékony kifogásolásra.

72. Előbbi követelmény már az önkényesség/előreláthatóság körében merül fel, akárcsak annak megállapítása, hogy a jogszabálymódosítás előreláthatósága kizárt volt. Nem csak arról van szó ugyanis, hogy a jogszabály szövegét megismerhették-e az érintettek, így Kérelmező is. E körben arra utalunk, hogy az alap jogviszony okán teljességgel kizárt az arra való felkészülés, hogy miként alkalmazkodjon a Kérelmező a megváltozott jogszabályi környezethez. Nincs valódi alternatíva, így a megismerhetőség is csak látszólagos. Emellett pedig fontos a teljes képet nézni: Kérelmező azzal sem számolhatott, hogy azon időn belül, amíg neki megtérül a beruházása, változás fog beállni a jogszabályokon és szerződésen alapuló jogviszonyában.

Legitim cél (*legitimate aim*) - a beavatkozás nélkülözi a legitim célt

73. A legitim cél kapcsán Kérelmező rámutat, hogy ilyen nem azonosítható, legalábbis olyan hivatkozás a jogalkotó részéről, amely a Bíróság gyakorlata által is elismerhető, nem merült fel.

74. A legitim cél kapcsán a tulajdonhoz való jogba történő beavatkozáskor az esetjog megköveteli, hogy annak közérdekű célnak kell lennie. Ilyen közérdekű célként általánosságban elismerte a Bíróság az energiaszektor szabályozását, ám az jelen ügy egyedi körülményeiben nem elégséges hivatkozás.

75. A Részes Állam sem a 2023 szeptembere és 2024 januárja között hatályba lépett jogszabályi rendelkezésekben, sem azok indokolásában nem adta indokát annak, hogy a korábbi szaldóelszámolás felszámolására és így a bruttó elszámolás bevezetésére milyen okból volt szükség. Ismeretes az az EU-s irány, amely a szaldóelszámolás kivezetését célozza, de maga az EU-s irányelv is rögzíti, hogy nem a meglévő jogviszonyok érintésével kell ezt átírni, hanem a jövőre nézve.

76. A Bíróság kapcsolódó gyakorlata értelmében a Részes Államnak megfelelő, legitim indokát kellett volna adnia annak, hogy milyen okból szükséges ezen szabályozás bevezetése és így a szerzett jogok csorbítása, azonban ezt nem tudta alátámasztani, de még csak vélelmezni sem. Azaz nem került sem közérdekkel, sem semmilyen más érdekléssel, vagy akár más egyezményes joggal alátámasztásra, hogy miért szükséges éppen a napenergia háztartási szintű felhasználása ilyen módon történő ellehetetlenítése. Hiszen kétség sem fér hozzá: végső soron a bruttó elszámolás bevezetésével ellehetetlenül a HMKE-k használata azáltal, hogy a lakossági fogyasztók számára nemhogy a beruházás megtérülését, de jóformán a fenntartási költségeket sem téríti meg a HMKE használat.

77. Előbbiekre figyelemmel tehát, noha ismert azon gyakorlat, hogy a Bíróság tiszteletben tartja a Részes Államok széles mérlegelési jogkörébe utalva azon megítélést, hogy mi minősül „közérdeknek”, és hogy a Részes Állam egyedi körülményeiben ez miként realizálódik, de nem alkalmazandó ez a gyakorlat akkor, ha a megjelölt cél közérdekűnek minősítése nyilvánvalóan minden ésszerű alapot nélkülöz.

78. A legitim cél körében releváns, hogy az Európai Unió hivatkozott irányelve a kérelemmel támadott jogszabályi rendelkezések hivatkozott alapja. Ahogyan arra O’Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd kontra Írország ügyben rámutatott a Bíróság, a közösségi jogból eredő kötelezettségre az állam csak akkor hivatkozhat mentesülésként, amennyiben a közösségi jog a részes állam részére mozgásteret nem enged. Ahogyan arra a Bíróság is rávilágított, az irányelvek esetén ez nem merülhet fel.

79. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/944 irányelve 15 cikk (4) bekezdésében kifejezetten kimondja, hogy új jogok nem biztosíthatók, azonban nem a már fennálló jogviszonyok átírásával szükséges az irányelvnek való megfelelést végrehajtani. Ezt pontosítja a preambulum (45) bekezdésével való együttes értelmezés, amiből következik, hogy a közösségi jog kifejezetten figyelemmel van arra, hogy már fennálló, szerződésen alapuló jogok lehetnek érintettek, a szerződéskötés szabadságát a részes állam köteles figyelembe venni. A közösségi jog kifejezetten felhívja az államok figyelmét arra, hogy a szabályozás módosítását nem a már létrejött jogviszonyokba történő beavatkozással szükséges megvalósítani.

80. A jogalkotási cél tehát jelen esetben is vizsgálendő a Bíróság által. Kérelmező hangsúlyosan hivatkozik arra, hogy az állam a közösségi jog felhívása ellenére, azzal ellentétesen a már fennálló, tartós jogviszonyokba történő beavatkozás útján lépett fel. A közösségi jog érintettsége miatt - szintén az egyén fennálló jogainak védelme érdekében - Kérelmező hivatkozik az Alapjogi Charta 37. cikkében rögzített környezetvédelemre, 17. cikkében foglalt tulajdonhoz való jogra, valamint a Charta 53. cikkében rögzített visszalépés tilalmára, tehát az elért védelmi szint csökkentésének tilalmára.

81. A közösségi jog (és az azt átható Alapjogi Charta) és az Egyezmény jelen esetben egy irányba mutat: a környezet védelme és Kérelmező jogainak védelme azonos oldalon áll. A határozatlan időre, jogszabályból és szerződésből eredő szaldóelszámolás biztosítása, a jogviszonyba történő visszaható hatályú beavatkozás elkerülése és a bruttó elszámolás fakultatívítása és észszerű és arányos díjának kiépítése abba az irányba hatott volna, hogy a HMKE és megújuló energiaforrások még szélesebb körben váljanak elterjedtté.

82. A környezetvédelmi szempontok tehát jelen esetben nem Kérelmező tulajdonhoz való jogának legitim korlátjaként jelennek meg (mint például a környezetvédelmi okból történő kisajátítás vagy használati korlátozással kapcsolatos esetjogban), hanem Kérelmező tulajdonhoz való jogának kiteljesítése a környezetvédelmi szempontokat és a klímavédelmet erősítené.

83. A Magyar Állam nem bújhat a szakpolitikák nyújtotta szélesebb mérlegelés mögé sem jelen ügyben. A Bíróság elismerte, hogy nehéz elhatárolni a jogkérdéseket a szakpolitikai kérdésektől és a politikai döntésektől, és ebből következően szem előtt tartja az Egyezmény alapvetően szubszidiárius szerepét is, különösen a környezetpolitikai döntéshozatalhoz kapcsolódó kérdések összetettségére tekintettel (Dubetska és Mások kontra Ukrajna). Jelen ügyben azonban a szaldóelszámolás azonnali megszüntetése éppen a környezetvédelmi szakpolitikák ellen hat, ahogyan arra Kérelmező alkotmányjogi panaszában hivatkozottan az alapvető jogok biztosa (nem mellékesen a magyar nemzeti emberi jogi intézmény, NHRI) és a jövő nemzedékek érdekeit védő alapjogi biztoshelyettes is rámutatott.

84. Kérelmező esetében tehát a környezetvédelem, klímavédelem közérdekként éppen amellet szól, hogy a HMKE minél szélesebb körben elterjedjen, ami a gazdaságosság és a tulajdonhoz való jog kiteljesedése mellett áll. A Kérelmező által támadott állami intézkedések tehát ezen okból is nélkülözik a legitim célt, emellett pedig az intézkedések aránytalanságát is igazolják.

Arányosság (*proportionality*) - a beavatkozás sérti az igazságos egyensúly követelményét

85. Jelen ügyben Kérelmező arányossági panasza a határozatlan idejű szaldó elszámolás elvonása és a bruttó elszámolás kirívóan alacsony és diszkriminatív meghatározott összege tekintetében az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikk első fordulatában foglalt (általános) szabályának sérelmén alapul. Kérelmező arányossági kifogása a saját ingatlanán eszközölt jelentős beruházás és az ahhoz igazodó, tulajdont érintő átalakítások (így különösen a fűtési rendszer és energiafelhasználás kialakítása) utólagos elnehezítése pedig az 1. cikk második bekezdésének sérelmén alapul.

86. Az arányosság követelményének akkor felel meg a magyar szabályozás módosítása, amennyiben a tulajdon békés élvezete és a jogos várakozás, valamint a közérdek között igazságos egyensúly áll fenn.

87. Az igazságos egyensúly körében szükséges figyelembe venni, hogy történt-e kompenzáció, továbbá annak módját és mértékét, így különösen, hogy nem eredményezhet a Kérelmező számára aránytalan terhet az állami intézkedés.

88. A szerzett jogoknak alapvető velejárója, hogy az állam az egyedi aktusokba jogszabályok útján ne avatkozzon bele. Ez nem jelenti azt, hogy a múltban keletkezett jogviszonyokat érintetlenül kellene hagyni, a változtatás azonban a szükségesség-arányosság zsinórmértéke mentén vizsgálandó.

89. A Kérelmező esetében a napelem (HMKE) telepítése idején fennálló jogszabályi környezet, illetve az állami kommunikáció is arra ösztönözte Kérelmezőt, hogy a megtérülésben bízva jelentős anyagi ráfordításokkal telepítse a HMKE-t. Ez nem csak politikai ígéret volt, hanem a határozatlan idejű

éves szaldóelszámolás jogszabályi rendezése is olyan normatív tartalommal bírt, amely alapján okkal következtethetett Kérelmező a befektetése reális megtérülésére, így a pusztán reményen túlmutató, konkrét jogszabályi rendelkezésen, valamint szerződésen alapuló jogos várakozása keletkezett. [ENERGYWORKS Cartagena S.L. v. Spanyolország]

90. Ahogyan arra Kérelmező a jogszerűség és a legitim cél körében már hivatkozott, a magyar állam retrospektív módon, visszaható hatállyal változtatta meg Kérelmező fennálló jogviszonyát, a jogszabályok előírásain alapuló határozatlan idejű szerződésbe történő beavatkozással. [Pine Valley Developments Ltd és Mások v. Írország] A visszaható hatály a beavatkozás jogszerűségét is kétségessé teszi, arányosságát pedig kizárja.

91. Az állami beavatkozás arányosságát zárja ki az is, hogy egyáltalán semmiféle kompenzáció vagy a vagyoni sérelmek mérséklésére irányuló eljárás, jogi út nem áll Kérelmező rendelkezésére. A Kérelmező és a szolgáltató között megkötött szerződés tartalmát az állam jogalkotási eszközzel írta át, a határozatlan időre szóló szaldó elszámolást kötelező bruttósításra cserélve. A szerződés lényeges tartalmának módosulása ellen Kérelmező számára jogi út nincsen biztosítva.

92. Szintén az arányosság ellen hat, hogy a bruttó elszámolás során a Kérelmező által megtermelt energia átvételi árát a jogalkotó egyoldalúan jogosult meghatározni jogszabály mellékletében, ahogyan a Kérelmező által a szolgáltatótól vételezett energia árát is. Kérelmezőnek e körben sem biztosított semmilyen jogorvoslati lehetőség vagy jogi út. [Microintelect OOD v. Bulgária]

93. Ezen jogsérelem vizsgálatára tehát egyetlen fórumnak sincsen érdemi lehetősége, ami fokozott garanciákat tesz szükségessé az állam önkényes eljárása ellen. Ezt erősíti az a tény is, hogy a Kérelmező által telepített HMKE által termelt energia egységára 5 Ft körüli összeg kWh-ként, tehát ennyiért adhatja el a megtermelt energiát amennyiben azt nyomban nem tudja felhasználni, míg az alultermelés esetén vételezni szükséges energia ára 36 Ft kWh-ként.

94. A kisajátítás hiányában is arányossági kérdés, hogy a szaldó elszámolás kivezetése esetén milyen mértékű kompenzációt határoz meg az állam. Az 5 Ft és 36 Ft egységár között több, mint 7-szeres, 700%-os eltérés mutatkozik. Az árkülönbözet indokát az állam nem adta.

95. Kérelmező nem tartja kizártnak, hogy a hálózat használata vagy más okból eltérő összeg indokolt és arányos az általa megtermelt és beszolgáltató energia, valamint az általa vételezett energia között, a 700%-os eltérés azonban minden észszerű mértéken túlmegy, az arányosság követelményétől teljes egészében elszakad.

96. Az árak önkényes meghatározásának lehetőségét hordozza magában a kifogásolt szabályozás, mivel a jogalkotó egyoldalú hatáskörébe helyezi azt mindenfajta garancia nélkül. A jogszabályi melléklet ráadásul a jogforrások hierarchia alacsony szintjén lévő végrehajtási rendeletben kapott helyet. A rendelet módosíthatósága egyértelműen a kiszámíthatóság és az állandóság ellen hat, így ezen jogtechnikai megoldás eleve az önkényesség lehetőségét hordozza magában. [Centro Europa 7 S.r.l. és Di Stefano v. Olaszország [GC], Anheuser-Busch Inc. v. Portugália [GC]] Ez az önkényesség érhető egyértelműen tetten a 700%-os eltérésben is.

97. Kérelmező figyelemmel van arra, hogy a Bíróság a jogalkotó számára széles mérlegelési lehetőséget ismer el, azonban az arányosság követelményével észszerű kapcsolatot nem mutató állami intézkedés felülbírálatára e körben is jogosult. A 700%-os árkülönbözet olyan kirívó aránytalanság, amire az állam széles mérlegelési lehetősége sem adhat blanketta felmentést.

98. Ahogyan arra a tényállásban is részletesen hivatkozott Kérelmező, a bruttó elszámolás során az elszámolási időszak irreálisan lerövidül, ugyanakkor a szaldóelszámolásban alkalmazott azonos betáplálási és vételi ár helyett a vételi ár a betáplálási ár többszöröse. A jogalkotó sem a 2023 szeptembere és 2024 januárja között hatályba lépett jogszabályi rendelkezésekben, sem azok indoklásában nem adta indokát annak, hogy a korábbi szaldóelszámolás felszámolására és így a bruttó elszámolás bevezetésére milyen okból volt szükség. Ismeretes az az EU-s irány, amely a szaldóelszámolás kivezetését célozza, de maga az EU-s irányelv is rögzíti, hogy nem a meglévő jogviszonyok érintésével kell ezt átírni, hanem a jövőre nézve.

99. A közösségi jog előírása kiemelt jelentőséggel bír, mivel az állami intézkedés legitim céljaként hivatkozható. A legitim cél körében is figyelembe kell venni azonban, hogy a közösségi jog előírását figyelmen kívül hagyva, a már kialakult és határozatlan időre létrejövő jogviszonyok átrendezésének eszközével élt az állam. A közösségi jog ilyen irányú vagy hatású intézkedésre alapot nem teremtett, ami a legitim cél elfogadása esetén is egyértelmű arányossági aggályt vet fel.

100. Az egyezményes jogok korlátozására vonatkozó teszt alapján az Államnak megfelelő alkotmányos indokát kellett volna adnia annak, hogy milyen okból szükséges ezen szabályozás bevezetése és így a szerzett jogok csorbítása, azonban ezt nem tudta alátámasztani, de még csak vélelmezni sem. Azaz nem került sem közérdekkel, sem semmilyen más érdekekkel, vagy akár más alapjoggal alátámasztásra [*Pressos Compania Naviera SA és mások v. Belgium*], hogy miért szükséges éppen a napenergia háztartási szintű felhasználása ilyen módon történő ellehetetlenítése. Hiszen kétség sem fér hozzá: végső soron a bruttó elszámolás bevezetésével ellehetetlenül a HMKE-k használata azáltal, hogy a lakossági fogyasztók számára nemhogy a beruházás megtérülését, de jóformán a fenntartási költségeket sem téríti meg a HMKE használat.

101. Azaz nem pusztán szükségtelen, de aránytalan korlátozását jelentik a Kérelmező szerzett jogainak a Vet. vhr. módosításai, ugyanis nem pusztán konkuráló közérdek nélkül, hanem úgy módosultak a HMKE felhasználás szabályai, hogy azzal aránytalan anyagi terhet ró Kérelmezőre [*Pressos Compania Naviera S.A. és társai kontra Belgium*]. Ugyanis a jelenleg hatályos jogszabályi környezet végső soron bruttó befizetővé teszi azáltal, hogy az elszámolási időszakot irreálisan lerövidíti, illetve többszörös árat ró a vételezett energiáért, mint amennyiért tőle a szolgáltató azt átveszi.

102. Az arányosság ellen hat az is, hogy a Kérelmezőtől irreálisan alacsony áron (megközelítőleg 5 Ft/kWh) átvett energiát a szolgáltató továbbértékesíti – fogyasztótól függően legalább – 36 Ft/kWh-ért. A felmerülő különbözet észszerű indokkal nem bír, a rendszerhasználat, fenntartás stb. költségei sem indokolhatják észszerű keretek mellett a 700%-os eltérést, árrést.

103. A tulajdonhoz való jog számszerű és anyagi jellegű megközelítése mellett Kérelmező nem hagyhatja figyelmen kívül a HMKE telepítésben megvalósuló átfogó, környezetvédelmi és klímavédelmi elköteleződését sem. Ahogyan arra a legitim cél hiánya körében Kérelmező már hivatkozott, a megújuló energiaforrások használatának támogatása az Egyezményben foglalt, a Bíróság által elismert közös cél. [*Verein Klimaseniorinnen Schweiz és Mások kontra Svájc* [GC]]

104. Az arányosság körében is megállapítható, hogy a közérdek (környezetvédelem, klímavédelem) és Kérelmező egyezményes jogai egy irányba mutatnak és az állam kifogásolt szabályozásával ellentétesek. A fentiekben előadott, objektíven igazolt 700%-os eltérés a betermelt és a vételezett energia ára között a fogyasztókat eltántorítja attól, hogy zöld energiaforrások felé forduljanak, ami természeti

tényként a karbonsemlegesség ellen hat, ami ellentétes a közérdekkel és a Bíróság gyakorlata szerint sem elfogadható [*Verein Klimaseniorinnen Schweiz és Mások kontra Svájc* [GC]]. A magyar nemzeti emberi jogi intézmény (NHRI) is kiemelte, hogy a megújuló villamosenergia használata a bányászattól az áramfejlesztésen és az áramátalakításon keresztül egészen az áramszállítás és felhasználásig a folyamat minden szakaszában és pontján hozzájárul a környezetterhelés megelőzéséhez vagy csökkentéséhez, a véges (nem megújuló) fosszilis energiahordozókkal való takarékos gazdálkodáshoz.

105. A jelenlegi védelmi szint csökkenését eredményezi az is, amennyiben kevesebb háztartás dönt HMKE telepítése mellett, mivel ez arra vezet, hogy még a megújuló napenergiát is más területeken kellene előállítani. A természeti kincsek pedig nem korlátlanul elérhető jóságok.

106. Kérelmező tulajdonhoz való jogának sérelme tehát többemű, a Kérelmező által támadott rendelkezések beavatkoznak a fennálló jogviszonyba akként, hogy az elszámolást rá nézve jelentősen terhesebbé teszik. Alapjogi sérelme a tulajdonhoz való jog alatt a szerzett jogai védelmének kiürítése és a bruttó elszámolásba kényszerítésből eredő tényszerűen igazolt anyagi hátrány együttes következménye.

107. A Kérelmező által kifogásolt állami intézkedések indoka nem megismerhető, azonban Kérelmező álláspontja szerint a közérdek, mint reális cél eleve nem merülhet fel a szabályozás tartalma alapján. A Kérelmező által elővezetett jogalkotási aggályok (a visszaható hatály tilalma és a kellő felkészülési idő hiánya, a fennálló szerződések jogalkotás útján történő megváltoztatása) is a korlátozás jogszerűsége ellen hatnak.

108. A legitim cél és a jogszerűség elfogadása esetén is az arányosság teljes hiánya azonosítható a támadott szabályozás tekintetében. A fennálló, határozatlan időre létrejött és világos jogszabályi előírásokon alapuló szerződésben rögzített szaldó elszámolás az állam önkényes intézkedése, ami ellen Kérelmező fellépni érdemben nem tudott, a jogvita elbírálását bíróság elé nem viheti. A fennálló, hosszú távra létrejött jogviszony anyagi értékkel bír és jogos várakozást keletkeztet Kérelmező oldalán. A jogos várakozással szemben az állam minden garanciát nélkülözve, önkényesen avatkozott be a fennálló jogviszonyba. Ez a beavatkozás eredendően az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkének sérelmére vezet.

109. Tovább súlyosbítja Kérelmező egyezményes jogsérelmét, hogy az állam által rákényszerített bruttó elszámolás során alkalmazott, az állam által egyoldalúan előírt összegek között az észszerűségtől teljesen elszakadó, 700%-os eltérés tényszerűen megállapítható. A Kérelmező által átadott energia 5 Ft/kWh ár és az általa vételezett 36 Ft/kWh ár között olyan mértékű aránytalanság azonosítható, amire az állam széles mérlegelési lehetősége sem teremthet legitim alapot. Az aránytalanság objektív és kírívó mértékű, így a Bíróság jogosult a szabályozás – egyezményes jogok mentén történő – felülbírálatára.

110. Végezetül, Kérelmező hangsúlyosan hivatkozik arra, hogy az Egyezményben foglalt jogok gyakorolhatóságának szempontjából megfelelően koherens, stabil és kiszámítható jogszabályi környezet megteremtése a megújuló energiaforrások lakossági alkalmazása és az energiefelhasználás területén kiemelt jelentőséggel bír.

Tisztességes eljáráshoz való jog sérelme a többi egyezményes jog sérelmére tekintettel – Egyezmény 6. Cikk

111. Kérelmező megítélése szerint az Alkotmánybíróság az Abh.-t hangsúlyosan az EM *amicus curiae* beadványában megfogalmazott érvekre hivatkozással, azokat átvéve hozta meg. Kérelmező rámutat,

hogy az Alkotmánybíróság előtti eljárásban nem volt lehetősége az *amicus curiae* beadványban foglaltakra reflektálni, így sérült az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes tárgyaláshoz való jog részét képező fegyverek egyenlőségének elve.

112. Kérelmező az alkotmánybírói eljárással összefüggésben felhívja a figyelmet, hogy a Bíróság gyakorlata szerint „[a]zon kérdést illetően, hogy e jog vajon »polgári« természetű-e, a Bíróság megismétli, hogy a »polgári jogok és kötelességek« fogalmát nem kizárólag az alperes állam hazai jogára történő hivatkozás alapján kell értelmezni. A 6. cikk 1. bekezdése alkalmazandó a felek jogállásától, a vita eldöntésének módjáról rendelkező törvények természetétől és az ügyben illetékes hatóság jellegétől függetlenül; elegendő, hogy az eljárás eredménye döntő az egyéni jogokra és kötelességekre nézve [...]» (APEH *Üldözötteinek Szövetsége, Iványi, Róth és Szerdahelyi kontra Magyarország*, § 34.)

113. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti – valamely jogszabállyal szemben előterjesztett – alkotmányjogi panaszt eleve csak személyes érintettség esetén lehet előterjeszteni. Vagyis: a támadott jogszabálynak sértenie kell az érintett alapjogait. Az Alkotmánybíróság eljárását is azért kezdeményezték a panaszosok, hogy a Vet. vhr. módosításai következtében elszenvedett jogsérelmek az Alkotmánybíróság által orvoslásra kerüljenek, mivel azok a jóval kedvezőbb szaldós elszámolástól lényegében megfosztották Kérelmezőt. Az Alkotmánybíróság eljárása tehát olyan jogszabályi rendelkezésekre vonatkozott, amelyek egyértelműen – tekintettel a Bíróság idézett gyakorlatára – Kérelmező tulajdonhoz való jogát, vagyis polgári jogait érintették. Így tehát az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdése az Alkotmánybíróság eljárására is vonatkozik.

114. Másodsor, Kérelmező rámutat, hogy a Bíróság már állást foglalt az előzőkkel hasonló probléma kapcsán: „[a] Bíróság megállapítja, hogy a két eljárás tárgya között valóban szoros kapcsolat állt fenn. Az Alkotmánybíróság által a vitatott rendelkezések megsemmisítése arra készítette volna a polgári bíróságokat, hogy helyt adjanak a Ruiz-Mateos család követeléseinek [...]. A jelen ügyben a polgári és az alkotmányos eljárás annyira összefüggőnek tűnt, hogy azok külön kezelése mesterséges lenne, és jelentősen gyengítené a kérelmező jogainak védelmét. A Bíróság megjegyzi, hogy az alkotmányossági kérdések felvetésével a kérelmező az egyetlen – és közvetett – eszközzel élt, amely rendelkezésére állt a tulajdonjogukba való beavatkozás panaszának benyújtására: az *amparo* panasz nem alkalmazható a spanyol alkotmány 33. cikkével kapcsolatban [...]. Ennek megfelelően a 6. cikk (1) bekezdése [...] alkalmazandó volt a megtámadott eljárásra.” (*Ruiz-Mateos kontra Spanyolország*, §§ 59-60.)

115. Az előzővel összefüggésben továbbá: „[a] Bíróság a panaszt a 6. cikk (6-1) bekezdésének egészének fényében vizsgálja meg, mivel a fegyverek egyenlőségének elve csak egy jellemzője a tisztességes tárgyalás tágabb fogalmának, amely magában foglalja azt az alapvető jogot is, hogy az eljárás kontradiktórius legyen [...]. A kontradiktórius eljáráshoz való jog azt jelenti, hogy a feleknek lehetőségük van megismerni és véleményezni a másik fél által benyújtott észrevételeket vagy bizonyítékokat [...]. Kétségtelen, hogy az alkotmánybírói eljárásoknak megvannak a maguk sajátosságai, amelyek figyelembe veszik az alkalmazandó jogszabályok sajátos jellegét és az alkotmányos döntésnek a hatályos jogrendszerre gyakorolt hatását. Céljuk továbbá, hogy egyetlen szerv dönthessen a nagyon különböző tárgyú, nagyszámú ügyben. Mindazonáltal előfordulhat, hogy – mint jelen esetben – olyan törvényről van szó, amely közvetlenül egy előre meg nem határozható személyi körre vonatkozik. Ha ilyen esetben az alkotmányossági kérdés az alkotmánybíróság elé kerül egy olyan polgári jogi eljárás keretében, amelyben az említett körhöz tartozó személyek is érintettek, akkor ezeknek a

személyeknek általában biztosítani kell a szabad hozzáférést az eljárás többi résztvevőjének észrevételeihez, valamint valódi lehetőséget azokhoz való hozzászólásra. [...] 1984 novemberében és 1989 novemberében az állam jogtanácsosa [...] az Alkotmánybírósághoz benyújtotta a 7/1983. számú törvény [...] alkotmányosságát megerősítő észrevételeit. A kérelmezőknek nem adtak lehetőséget arra, hogy erre válaszoljanak, pedig egyértelműen az ő érdekükben állt volna, hogy a végleges döntés meghozatala előtt ezt megtehessek. A kormány szerint az Alkotmánybíróság kérelmezők érveit [...] a polgári bíróságokhoz benyújtott igen terjedelmes beadványok alapján vizsgálhatta meg, mivel az említett bíróságok eljárásainak teljes iratanyagát átadták neki. A Bíróság ezt az érvet nem tartja meggyőzőnek. Először is, a 35. cikk (2) bekezdése a felek – jelen esetben a kérelmezők és az állam jogtanácsosa – valamint az ügyészség számára egyetlen határidőt szab meg az előzetes kérdés benyújtásának helyességéről szóló véleményük előterjesztésére. Míg a kérelmezők írásbeli beadványaikban érdemi kérdéseket is felvetettek, az állam jogtanácsosának nagyon rövid beadványaiban csak eljárási kérdésekkel foglalkoztak. Mindenesetre, még ha az utóbbi is kifejtette volna véleményét az érdemi kérdésekről, a felperesek nem tudták volna azt megtámadni a polgári bíróságok vagy az Alkotmánybíróság előtt. Másrészt az állam jogtanácsosa előzetesen ismerte az érveiket, és az Alkotmánybíróság előtt, utolsó fokon, véleményt nyilváníthatott róluk.” (*Ruiz-Mateos kontra Spanyolország*, §§ 63., 65-67.)

116. A kifejtettekhez képest Kérelmező rámutat, hogy az Alaptörvény B) cikkében biztosított jogállamiság, a P) cikkében és XXI. cikkében (1) és (2) bekezdéseiben biztosított egészséges környezethez való jog, a XIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tulajdonhoz való jog, valamint a XV. cikk (1) és (2) bekezdésében garantált törvény előtti egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelmét kellett az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz eljárásban vizsgálnia.

117. *Taşkın és társai kontra Törökország*, § 132, valamint az *Öçkan és társai kontra Törökország* ügyekben a Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdése alkalmazandó, mivel a török alkotmány (56. cikk) elismerte az egészséges és kiegyensúlyozott környezetben való élethez való jogot. A napenergia napelemek útján történő hasznosítása fenntartható, megújuló energiaforrás, amely hozzájárul a karbonsemlegesség és klímasemlegesség eléréséhez, amely az egészséges környezethez való jog feltétele. A tulajdonhoz való egyezményes jogot az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke tartalmazza, amely ennek következtében egyezményes jognak minősül. Kérelmező tulajdonhoz való joga a HMKRE-ra vonatkozó jogszabályi környezet megváltoztatásával sérült.

118. Az Abtv. 57. § (1b) bekezdése szerint „[h]a a jogszabály megalkotója, illetve a törvény kezdeményezője – figyelemmel arra is, hogy az ügy a személyek széles körét érinti-e – az ügyvel kapcsolatos álláspontjáról az Alkotmánybíróságot tájékoztatni kívánja, véleményét az (1a) bekezdés szerinti közzétételtől számított 30 napon belül – soron kívüli eljárás esetén 15, illetve az Alaptörvény 6. cikk (8) bekezdése szerinti eljárásban 5 napon belül – megküldi az Alkotmánybíróságnak. A jogszabály megalkotója és a törvény kezdeményezője megállapodás alapján közös véleményt is kialakíthat.”

119. Ki kell emelni, hogy az Abtv. 57. § (1c) és (1e) bekezdései alapján „[h]a a jogszabály megalkotója, illetve a törvény kezdeményezője véleményének megküldésével egyidejűleg kérheti az Alkotmánybíróságtól a 25–27. §-ban foglalt hatáskörben a személyes – a 24. §-ban és a 32. §-ban a nyilvános – meghallgatás lehetőségének biztosítását. A jogszabály megalkotója, illetve a törvény kezdeményezője vagy ezek képviselője meghallgatásáról az Alkotmánybíróság teljes ülése dönt; a meghallgatás mellőzéséhez valamennyi tag többségének szavazata szükséges. A jogszabály megalkotója

és a törvény kezdeményezője megállapodás alapján közös képviselőt is állíthat a meghallgatásra. [...] Az (1c) bekezdés szerinti meghallgatásra az indítványozót is meg kell hívni, és lehetőséget kell biztosítani számára, hogy a jogszabály megalkotója, illetve a törvény kezdeményezője vagy ezek képviselője meghallgatását követően álláspontját kifejtse.

120. Kérelmező előadja, hogy az Abtv. idézett rendelkezései alapján az indítványozó csak akkor reagálhat – lényegében csupán közvetetten – az *amicus curiae* beadványban foglaltakra, ha az arra jogosult előterjesztő kérelme alapján az Alkotmánybíróság meghallgatást tart. Az Abh. elfogadását megelőzően erre nem került sor.

121. A Bíróság gyakorlatára figyelemmel Kérelmező előadja, hogy az Alkotmánybíróság eljárása során nem volt lehetősége az EM *amicus curiae* beadványára reagálni, jogai védelmére ugyanakkor más eljárás nem állt rendelkezésre. Az Abtv. szerinti, *amicus curiae* beadvány előterjesztésére jogosult kör az eljárás karakterére figyelemmel nem tekinthető semlegesnek. A törvény kezdeményezője természetesen abban érdekelt, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel összhangban állónak találja az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasszal támadott jogszabályt. Erre tekintettel – a Bíróság gyakorlata fényében – eredendően elvárható lenne, hogy az alkotmányjogi panaszt előterjesztő az ilyen beadványokban foglaltakra észrevételeket tudjon tenni.

122. Jelen esetben Kérelmezőnek erre nem volt lehetősége, amelyet súlyosbít, hogy az Alkotmánybíróság döntése (Abh.) jelentős mértékben az EM által előterjesztett *amicus curiae* beadványon alapszik. Kérelmező tehát mindezekre tekintettel – különösen a Bíróság gyakorlata fényében – állítja, hogy sérült az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes tárgyaláshoz való jog részét képező, fegyverek egyenlőségéhez való joga.

123. Az Egyezmény 6. cikke garantálja a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot, amely a Bíróság megállapítása szerint magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát is. A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti jogban rögzített, egészséges és kiegyensúlyozott környezetben való élethez való érvényesíthető jog az 6. cikk (1) bekezdése értelmében vett „polgári jogot” képez. Környezetvédelmi összefüggésben a Bíróság elismerte egy polgári jog fennállását, amennyiben a hazai jog elismeri a környezetvédelemhez való egyéni jogot az élethez, a testi épséghez és a tulajdonhoz való jogok veszélyeztetése esetén (*Zander kontra Svédország*, 1993. november 25., 24. §; *Balmer-Schafroth és társai kontra Svájc* 33–34. §; *Athanassoglou és társai kontra Svájc*, 44. §; valamint *Taşkın és társai kontra Törökország*, 132–133. §).

124. A *Fayed kontra Egyesült Királyság* ügyben a Bíróság megállapította, hogy a bírósághoz fordulás joga „csak azokra a (polgári) „jogokkal és kötelezettségekkel” kapcsolatos „vitákra” (jogvitákra) terjed ki, amelyekről legalább vitatható alapon elmondható, hogy a hazai jog elismeri őket. Ezen követelménynek Kérelmező eleget tett, hiszen az Alaptörvény B) cikk, P) cikk, XIII. cikk (1) bekezdés, XV. cikk (1) és (2) bekezdései, valamint a XXI. cikk (1) és (2) bekezdéseinek sérelmét adta elő alkotmányjogi panaszában. Az, hogy egy személynek van-e érvényesíthető belföldi „polgári” joga, nem csak a nemzeti ágazati jogszabályok, hanem a teljes nemzeti joganyag alapulvételével vizsgálandó. Kérelmező fentebb már kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság előtti eljárás eleve „polgári” jogait érintette, hiszen fennálló szerződéses viszonyaiba beavatkozó nemzeti intézkedésekre vonatkozott.

125. Ugyanakkor kérelmező azt is előadja, hogy a magyar jogrendszer – az Alaptörvény, illetve az Abtv. – lehetőséget biztosít arra, hogy a jogorvoslatok kimerítését követően a jogsérelmet szenvedett jogalanyok Alaptörvényben biztosított jogaik sérelmére hivatkozással alkotmányjogi panaszt

terjesszenek elő az Alkotmánybíróság előtt. Amennyiben az Alkotmánybíróság a sérelmezett nemzeti intézkedéseket – jogszabályi rendelkezéseket – megsemmisítette volna, úgy Kérelmezőt ért jogsérelem orvoslásra kerülhetett volna. Mindez tehát azt jelenti, hogy Kérelmezőnek az Alaptörvényben biztosított jogai egyfelől „polgárinak” minősülnek az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének fényében, másfelől pedig az alkotmányjogi panasz eljárás lehetővé teszi ezek sérelmére alapítottan az Alkotmánybíróság eljárásnak kezdeményezését.

126. Kérelmező mindezek mellett felhívja, hogy a tisztelt Bíróság az Alkotmánybíróság előtti panasz eljárásokat a hatékony jogorvoslatnak tekinti (*Mendrei kontra Magyarország, Szalontay kontra Magyarország*). A jogorvoslat mindazonáltal csak akkor lehet hatékony, ha azt független és pártatlan „bíróság” bírálja el.

127. A kifejtettekre tekintettel tehát **az** alkotmánybírósági eljárás – annak speciális karakterének ellenére – olyannak minősül, amely Kérelmező konkrét jogainak sérelme esetén kezdeményezhető, az a Bíróság meglátásában hatékony jogorvoslatnak tekinthető, így annak ezen okok miatt is meg kell felelnie az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményeknek.

128. Végezetül Kérelmező kiemeli, hogy 1 111 alkotmányjogi panasz érkezett be az Alkotmánybírósághoz, azonban kizárólag 2 ügy került kiemelésre ezek közül. Így Kérelmező mellett több ezer panaszos sem tudott reagálni az *amicus curiae* beadványban foglaltakra. Az eljárási szempontokat vizsgálva megállapítható, hogy az Egyezmény 6. cikkében biztosított tisztességes eljáráshoz való joga sérült Kérelmezőnek.